

Åt dem som har skall varda givet!

Begreppet fördelningspolitik är idag grundbulten i den politiska diskussionen i Sverige. Alla förändringar, faktiska eller potentiella, ställs omedelbart i det starka fördelningsljuset. Däremot ifrågasätts sällan eller aldrig den på inkomsten baserade indelningen av befolkningen i välbeställda och utsatta. Vårt samhälle och vår välfärd är mångdimensionella företeelser. Ändå klamrar sig politiska partier, intresseorganisationer och massmedier fast vid en enda dimension, ett enda perspektiv.

Men vilka är egentligen utsatta och vilka är välbeställda? Om vi studerar exempelvis bostadsmarknaden och arbetsmarknaden är de väsentliga skillnaderna i fördelning inte baserade på inkomsterna. Istället går en skiljelinje mellan de som har (arbete, bostad etc) och de som inte har, mellan inbölingar och utbölingar. De utsatta är snarare ungdomar än de med låga inkomster.

Förmögenhetsfördelningen är en dimension som säger väl så mycket som inkomstfördelningen. Många medelålders och äldre har gjort stora kapitalvinster på bostadsmarknaden. Men i debatten är inte det faktum att den femtioårige metallarbetaren i rollen som villaägare har tjänat 200 000 kr som är det viktiga utan att han i rollen som löntagare har fått en minskad reallön med 0,37 procent. Men inte nog med det, det är till och med så att starka intressegrupper försöker att

ställa all rimlig logik på huvudet. I samband med den senaste fastighets-taxeringen har man hävdad att villaägarna drabbas på ett orimligt sätt. Detta innebär att företrädarna för en grupp vinnare på allvar argumenterar för att villaägarna blir fattigare därför att de har blivit rikare!

Den fullständiga fokuseringen på inkomstfördelningen skapar en nära nog oöverbärlig politisk blockering. Varje försök till effektivisering stöter emot fördelningsargument. I de flesta fall kommer dessa argument från grupper och intressen som redan har. I de sämst ställdas namn hör vi återkommande olika särintressen argumentera för bibehållandet eller införandet av förmåner för just dem. Detta ständiga surfande på fördelningsvågen är i de flesta fall exempel på falskt, men effektivt, utnyttjande av fördelningsargument.

Detta är inte bara ett hinder för effektivisering. Det innebär även att stora – förment fördelningspolitiska – insatser, som har låg träffsäkerhet utifrån de sämst ställdas utgångspunkt, görs. Däremot har mellanskikten kunnat ta för sig ordentligt innan smulorna har sipprat ner till det som enligt retoriken var den verkliga målgruppen. Subventioner av livsmedel och bostäder är särklassiga exempel på detta. De sämst ställda har här aldrig varit något annat än medlet, ett verktyg för att åstadkomma förbättringar för producenterna och medelklassen,

förbättringar som man inte skulle kunna uppnå om man hade talat klar-språk.

Resultatet av sådana program blir att fördelningspolitiken förfuskas. Det som gör detta möjligt är att det är så oklart vad som egentligen är fördelningspolitik, vad man vill uppnå med den och vilka som bär ansvaret för den. Ytterst ger denna osäkerhet grund för en misstro till fördelningspolitiken som förhindrar en rimlig arbetsfördelning mellan allokeringsspolitiken och fördelningspolitiken. Först med en klar bild av fördelningspolitikens ambitioner, och dess avgränsningar, skulle det vara möjligt att undvika att fördelningspolitiken till stor del blir intressepolitik.

Den mest generella välfärdspolitiken är den då alla vuxna garanteras en beskattningsbar minimiinkomst medan alla barn får ett obeskattat, väl tilltaget, barnbidrag. Det finns många olika modeller och namn för detta. Ibland kallas det negativ inkomstskatt, vid andra tillfällen medborgarinkomst eller socialförsäkringstillägg. Utgångspunkten för sådana modeller är att det finns en viss miniminivå under vilken inga människor i vårt sam-

hälle ska leva. Om det är så, bör man naturligtvis fastställa denna nivå.

Varje modell av detta slag är för-enad med många nackdelar, t ex progressionseffekter, bristande träffsäkerhet osv. Dessa är emellertid problem som sammanhänger med fördelningspolitiken som sådan och inte bara specifikt med dessa system. De marginaeffekter som uppstår kan vara mer begränsade än de faktiska marginaeffekter som idag skapas av bostadsbidrag, barnomsorgstaxor, underhållsbidrag etc.

En annan invändning är att modellerna är kostsamma. Men dagens transfereringssystem kan inte beskyllas för att vara billigt. Även i denna mening kan ett generellt system vara att föredra.

Det finns ingen perfekt fördelningspolitik. Det som behövs är en rimlig avvägning mellan kostnadseffektivitet, träffsäkerhet, marginaeffekter och fördelningsmål. En diskussion om minimiinkomst går därvidlag direkt på pudelns kärna. Den borde därför vara väl värd att utveckla på djupet.

*LARS HULTKRANTZ
HENRY OHLSSON*